

NÄKÖKULMA

ANU CASTANEDA, tutkimuspäällikkö, THL

Castaneda johtaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella maahanmuuttoon ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvää tutkimus-, kehittämis- ja vaikuttamistyötä. Lisäksi hän työskentelee kliinisenä psykoterapeuttina omassa praktiikassaan.

SHADIA RASK, tutkimuspäällikkö, THL

Rask on tutkinut erityisesti maahanmuuttoon ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä terveyseroja väestössä, muun muassa syrjäntäkokemusten yleisyyttä ja yhteyttä terveyteen ja hyvinvointiin.

SYRJINTÄKOKEMUSTEN TAAKKA SEURAA SUKUPOLVELTA TOISELLE

Vanhempien psyykkiset ongelmat, riippumatta niiden juurisyistä, ovat tutkitusti yhteydessä heidän lastensa psyykkisiin ongelmiin. Näin on tietävästi kaikissa väestöryhmissä.

Turjanmaan, Kähärin ja Leinosen ansiokaassa artikkelissa *Ylisukupolviset siirtymät ja vanhempien kokeman syrjinnän merkitys jälkeläisten hyvinvoinnille* tarkasteltiin inkeriläisvanhempien Suomessa kokeman syrjinnän yhteyttä heidän aikuisten lastensa (eli ns. toisen sukupolven) psyykkiseen hyvinvointiin ja elämäntilaan. Ylisukupolvisuus ja taakkasiirtymät on tärkeä aihe, jota on tutkittu verrattain vähän tutkimusasetelmällisen haastavuutensa vuoksi. Aiheen ajankohtaisuutta korostaa lukuisat pakotettua muuttoliikettä synnyttävät pitkittyneet konfliktit eri puolilla maailmaa, viimeisimpänä Ukrainasta sootaa pakenevien tilanne. Tutkittu tieto on tärkeää, jotta sukupolvien yli välittyvää huonovointisuutta osataan ehkäistä ja hyvinvointia ja vanhemmuutta tukea.

Turjanmaan ja kumppaneiden tutkimuksen tulokset ovat merkityksellisiä, ja osoittavat ylisukupolvista taakkasiirtymää, eli yhteyttä vanhemman Suomessa kokeman syrjinnän ja tämän aikuisen lapsen psyykkisen kuormittuneisuuden ja heikoksi koetun elämänlaadun välillä. Ylisukupolvisen ketjun paikantamisen lisäksi tulosten merkityksellisyttä korostaa se, että ne ohjaavat huomiomme suomalaisessa yhteiskunnassa koettuihin epäkohtiin sen sijaan, että pyrkisimme löytämään syitä huonovointisuudelle ainoastaan ennen Suomeen muuttoa koetuista elämän epäkohdista.

Mutta mikä kaikki voi selittää ja välittää tällaista ylisukupolvista taakkasiirtymää? Poikkileikkaus-

asetelma rajoittaa tämän yhteyden tarkempien mekanismien empiiristä tarkastelua, mutta kiinnostavaa on silti pohtia, mitä reittejä pitkin yhteys voisi tosielämässä muodostua.

Mikä osuus tulee yksinkertaisesti siitä, että lapsi on joutunut todistamaan vanhempansa kokemaa syrjintää ja sen tuottamaa kärsimystä vanhemmassaan, ja tämä jättää siinä määrin suuria haavoja lapsen psyykeen, että se näyttäytyy vielä aikuisuudessaakin mielenterveyden ongelmina ja heikkona elämänlaatuna?

Entä mikä osuus syntyy siitä, että syrjäntäkokemukset heijastuvat kielteisellä tavalla vanhemman psyykeen ja sitä kautta vanhempi-lapsi-suhteeseen, näin aiheuttaen psyykkistä vaikeutta myös lapsessa? Vanhempien psyykkiset ongelmat, riippumatta niiden juurisyistä, ovat tutkitusti yhteydessä heidän lastensa psyykkisiin ongelmiin. Näin on tietävästi kaikissa väestöryhmissä.

Mikä osuus syntyy puolestaan siitä, että syrjintää kokeneiden vanhempien lapset ovat myös itse kokeneet syrjintää esimerkiksi perheen käyttämän kielen, jaetun sosioekonomisen aseman tai muun vastaavan taustatekijän vuoksi, ja heidän omat syrjäntäkokemuksensa synnyttävät psyykkisiä ongelmia ja heikkoa elämänlaatua?

Mikä tulee sellaista reittiä pitkin, että syrjäntäkokemuksista on puhuttu kotona, ja siten syrjinnän havaitseminen ja sitä kautta kokeminen on tullut todennäköisemmäksi myös toiselle sukupolvelle, aiheuttaen psyykkistä kuormaa? Toisaalta syrjin-

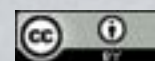
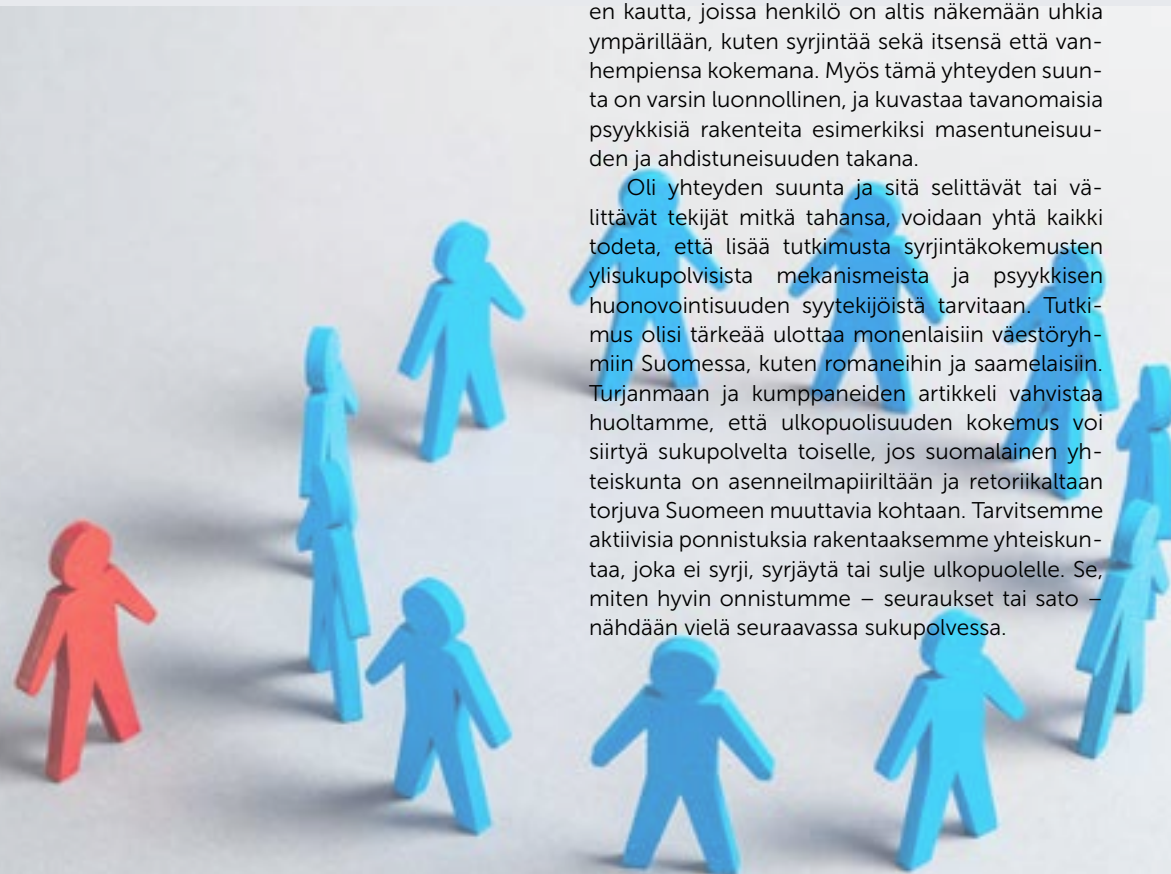
Ylisukupolvisen ketjun paikantamisen lisäksi tulosten merkityksellisyttä korostaa se, että ne ohjaavat huomiomme suomalaisessa yhteiskunnassa koettuihin epäkohtiin sen sijaan, että pyrkisimme löytämään syitä huonovointisuudelle ainoastaan ennen Suomeen muuttoa koetuista elämän epäkohdista.

täkokemuksiin liittyvä puhumattomuus ja häpeä voi sekin aiheuttaa turvattomuutta ja psyykkistä kuormittuneisuutta. Syrjinnän vuoksi vanhempi on voinut joutua piilottelemaan tai salailemaan jotain itsessään ja identiteetissään. Tämä voi synnyttää perheessä jaettua kokemusta ja uskomusta omasta huonomuudesta, mikä on mielenterveydelle haitaksi.

Entä mikä voisi syntyä sellaista reittiä pitkin, että henkilö, joka on altis tai harjaantunut havaitsemaan syrjintää itseensä kohdistuen, on saattanut todennäköisemmin havaita ja hahmottaa sitä myös vanhempiensa kokemana? Toisaalta on tärkeä huomata, että syrjintää esiintyy yhteiskunnassa riippumatta siitä, onko yksilö itse kokenut tai tunnistanut syrjäntätilanteita vai ei. Esimerkiksi rakenteellinen syrjintä voi vaikuttaa heikompiin työllistymismahdollisuuksiin ja siten perheen sosioekonomiseen asemaan, aiheuttaen huono-osaisuuden ja mielenterveyttä kuormittavien tekijöiden kasautumista.

Lopuksi kausaalioletus voidaan kääntää myös toisinpäin: psyykinen huonovointisuus voi ilmentyä sellaisten havainnointi- ja uskomusjärjestelmien kautta, joissa henkilö on altis näkemään uhkia ympärillään, kuten syrjintää sekä itsensä että vanhempiensa kokemana. Myös tämä yhteyden suunta on varsin luonnollinen, ja kuvastaa tavanomaisia psyykkisiä rakenteita esimerkiksi masentuneisuuden ja ahdistuneisuuden takana.

Oli yhteyden suunta ja sitä selittävät tai välittävät tekijät mitkä tahansa, voidaan yhtä kaikki todeta, että lisää tutkimusta syrjäntäkokemusten ylisukupolvisista mekanismeista ja psyykkisen huonovointisuuden syytekijöistä tarvitaan. Tutkimus olisi tärkeää ulottaa monenlaisiin väestöryhmiin Suomessa, kuten romaneihin ja saamelaisiin. Turjanmaan ja kumppaneiden artikkeli vahvistaa huoltamme, että ulkopuolisuuden kokemus voi siirtyä sukupolvelta toiselle, jos suomalainen yhteiskunta on asenneilmapiiriltään ja retoriikaltaan torjuva Suomeen muuttavia kohtaan. Tarvitsemme aktiivisia ponnistuksia rakentaaksemme yhteiskuntaa, joka ei syrji, syrjäytä tai sulje ulkopuolelle. Se, miten hyvin onnistumme – seuraukset tai sato – nähdään vielä seuraavassa sukupolvessa.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>